

утверждает, что существует потребность в создании методической системы целенаправленной, систематической организации исследовательской деятельности и формирования исследовательской компетентности старшеклассников.

Ключевые слова: *обучение химии, старшая школа, исследовательская компетентность, исследовательская деятельность, исследовательские умения, формирование исследовательской компетентности, учитель.*

SUMMARY

Semilet A. *The organization of research activity of senior pupils in the process of study of chemistry.*

The article emphasizes the urgency of forming individual research competence.

The aim of the article is to expose the state of organization of research activity of the teachers at the chemistry lessons and peculiarities of teaching senior pupils to realize this purpose and, as a result, form their research competence.

Based on the analysis and generalization of scientific and methodological literature the main approaches to the definition of “research competence”, “research activities” are described. Interpretation of results of the conducted pedagogical experiment allowed exposing the state of organization of research activity by the teachers at the chemistry lessons.

Most teachers that took part in a questionnaire adhere to the idea, that it is needed to engage their students in research work. The half of respondents considers it obligatory, in fact in the future it will determine efficiency of the professional activity, and other half of respondents is apt to the same idea, but at presence of the corresponding rigging – material base and sufficient amount of spare time.

In conclusion the author stresses that in research literature there is not the only definition of the concept “research competence”. In a pedagogical experiment for the basis was taken following: “integral quality of the personality, that shows up in readiness and capacity for independent activity from solving of research tasks and creative transformation of reality on the basis of totality of the realized by the personality knowledge, abilities, skills, valued relations”. Many teachers support this idea.

The pedagogical research conducted in the article allowed to set forth the prospects of further study in this direction, namely: development and approbation of the methodological system that will include for itself systematic work with students during chemistry lessons, and also in extracurricular activities that will allow to organize research activity effectively and will assist acquisition of research competence by the senior pupils.

Key words: *teaching chemistry, high school, research competence, research, research skills, formation of research competence, teacher.*

УДК 373.21:316.7

Надія Фроленкова

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ORCID ID 0000-0002-0501-2137

ПЕРЕХІД ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ЗА НОВИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВ

Здійснено організаційно-педагогічне обґрунтування переходу дошкільних навчальних закладів України до діяльності за нових соціокультурних умов. Задля досягнення поставленої мети застосовано методи дослідження – проблемно-цільовий і порівняльний – для аналізу, зіставлення, узагальнення, систематизації, інтерпретації досліджуваних матеріалів.

Розглянуто пріоритетні принципи освіти, відповідно до яких передбачено оновлення змісту навчання й виховання дітей дошкільного віку на засадах його диференціації та інтегрування під кутом особистісно орієнтованого, компетентнісного й діяльнісного підходів. Охарактеризовано різні види програмового забезпечення дошкільних навчальних закладів України та констатовано їх загальну спрямованість відповідно до змісту освіти. Обґрунтовано відповідність прогресивним напрямам реформування змісту дошкільної освіти України в межах положень її державного стандарту.

Ключові слова: *цілепокладання, функції, принципи освіти, програмно-методичне забезпечення, освітня програма, зміст дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. На початку 90-х років ХХ століття, коли дошкільне виховання перебувало на рубежі пострадянського простору, тобто на початку нового етапу свого розвитку, цілепокладання у змісті освіти загалом і дошкільної зокрема посіло чільне місце в наукових дослідженнях українських та зарубіжних учених. Їхні погляди зводилися до того, щоб цілепокладання розглядати як багатовимірну систему, у якій її різні аспекти розглядаються як неподільні та взаємозумовлені [5]. При цьому виокремлено два основних із-поміж них: соціальний (вимоги суспільства до освіти) й особистісний (функції освіти з формування особистісних якостей).

У зазначені роки провідними функціями освіти в межах її соціального аспекту визначено передачу загальної культури народу прийдешнім поколінням для використання і примноження її здобутків; посилення світоглядної спрямованості освіти на національних традиціях і здобутках світової культури проти усталених комуністичних ідеалів. Відповідно, на дошкільну освіту як на обов'язкову ланку в загальній структурі цілісної галузі освіти поширюється загальнонаціональна стратегічна мета – усебічний розвиток особистості. Таким цілепокладанням забезпечувалося гармонійне поєднання не лише запитів держави на якість національного виховання зростаючих поколінь, а й індивідуальні запити кожного громадянина різного віку, у тому числі й дошкільного.

Означені функції становлять своєрідний алгоритм цілісного підходу до оновлення концептуально-методологічних основ програм для дошкільних закладів.

Стратегічні напрями вдосконалення дошкільної галузі освіти України за цього періоду будувалися на основі пріоритетних принципів – демократизації, гуманізації, націоналізації, деполітизації, деідеологізації та етнізації, і відповідно в державних освітніх стандартах передбачалось оновлення змісту навчання й виховання на засадах його диференціації та інтегрування під кутом особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів.

Аналіз актуальних досліджень. Згідно з сучасними науковими дослідженнями, над виробленням спільних концептуальних підходів до напрацювання матеріалів програмно-методичного забезпечення працює

низка учених України (Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Денисенко, М. Єфименко, О. Кононко, К. Крутій, Н. Кудикіна, В. Кузьменко, Т. Піроженко, З. Плохій), науковців (Т. Науменко, М. Машовець, В. Сухар), фахівців-теоретиків (Л. Гураш, О. Долинна, О. Низковська, Т. Панасюк) і педагогів-практиків (І. Жуковська, О. Терещенко, О. Шевченко, Н. Ситюк) та ін. [7].

Результати їхніх досліджень, а також практичні доробки, інтегруючись із сучасними інноваційними технологіями, утілюються в практичну діяльність із дітьми в дошкільних навчальних закладах, оскільки їхній зміст представлено в науково-методичних документах. Вони чітко спрямовують навчально-виховний процес на успішний перехід до втілення особистісно орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів із дотичною до них корекцією змісту дошкільної освіти.

Мета статті – здійснити організаційно-педагогічне обґрунтування переходу дошкільних навчальних закладів України до діяльності за нових соціокультурних умов.

Методи дослідження – проблемно-цільовий і порівняльний – для аналізу, зіставлення, узагальнення, систематизації, інтерпретації досліджуваних матеріалів.

Виклад основного матеріалу. За роки функціонування дошкільної освіти в умовах державної незалежності та в контексті нових конституційно-правових норм водночас із державними розроблено понад 20 альтернативних освітніх програм для дошкільних навчальних закладів України. Згідно з експертними оцінками комісії з дошкільної педагогіки та психології Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України, вони різняться за структурними й організаційно-функціональними підходами.

Предметом фахової діяльності провідних спеціалістів у галузі дошкільної освіти на найближче десятиліття передбачено розробку науково-методичного забезпечення як чинника успішної реалізації змісту дошкільної освіти. А це: програмно-методичні пакети, навчальні посібники, оновлені дидактичні матеріали з урахуванням не лише інноваційних технологій діяльності з дітьми, а й з іншими категоріями осіб, передусім студентами педагогічних навчальних закладів усіх рівнів акредитації, педагогами різних типів дошкільних навчальних закладів і батьками.

Спрямування змісту чинних програм залежить від стратегічних напрямів функціонування загальної освіти, у тому числі її пріоритетів на кожному етапі соціокультурного розвитку суспільства. Відтак у змісті програм для дошкілля було акцентовано увагу фахівців на всіх актуальних складниках педагогічного процесу: навчанні, вихованні, розвиткові.

У межах цієї тріади визначено низку структурно-функціональних підходів, які нами наведено вище: особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентнісний. Окрім цього, слід наголосити, що кожна програма, попри

те, що обов'язково ґрунтується на засадничих положеннях Конституції України, Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття), Закону України «Про дошкільну освіту», Концепції дошкільного виховання в Україні, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні (2012), у програмовому забезпеченні практично втілює стратегію щодо поступального розвитку українського дошкілля на засадах демократизму й плюралізму.

У такий спосіб усім учасникам навчально-виховного процесу забезпечується право вибору освітньої технології, оскільки моделювання освітнього процесу за кількома програмами дозволяє враховувати запити, потреби, задатки й можливості кожного малюка. Саме так зумовлено своєчасність його цілісного особистісного розвитку в умовах дошкільних навчальних закладів різних типів.

Дошкільні навчальні заклади самостійно обирають певну програму із комплексу варіантних і затверджених комісією з дошкільної педагогіки та психології Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України («Дитина» О. Проскури, «Дитина в дошкільні роки» К. Крутій, «Українське дошкілля» О. Білан, Л. Возної, «Впевнений старт» О. Андрієтті, «Я у Світі» О. Кононко, «Соняшник» Л. Калуської, «Світ дитинства», «Оберіг» А. Богуш та ін.), а також можуть розробляти авторські програми на основі впровадження нових технологій; альтернативні – якщо вони пройшли відповідну методичну експертизу й одержали дозвіл науково-методичної ради, відповідних органів управління освітою і ухвалені статутом ДНЗ.

Зміст навчально-виховної діяльності дошкільного закладу затверджує педагогічна рада, відтак добір змісту, форм і методів роботи з дітьми залежить від типу дошкільного навчального закладу регіональної та національної специфіки краю, запитів батьків і професійної творчості педагогів.

Різні підходи до класифікації видів сучасних освітніх програм, на які зорієнтовані педагоги-дошкільники, є цілком виправданими й об'єктивними.

Згідно з першим підходом, програми за основним призначенням О. Заїр-Бек і О. Казакова виокремлюють за чотирма видами: за спрямованістю – на формування особистісних орієнтацій дітей; фундаментальні – на опанування фундаментальними знаннями; прикладні (технологічні) – на створення умов для оволодіння певними вміннями та способами дій; інформаційні – спрямовані на засвоєння дітьми певної інформації) [2, 12].

У класифікації на основі видових ознак освітні програми поділяються на типові, скориговані (залежно від мети та ідеології програми, особливостей дітей і педагогів), експериментальні (реалізуються в умовах експериментальної діяльності), авторські (оригінальні розробки за результатами теоретичних і практичних досліджень) [6, 18].

За критерієм офіційної ухвали Міністерства освіти і науки України, згідно з якою програми набувають чинності, у класифікації виокремлено такі

їхні види: базові, комплексні (загально розвивальні), модифіковані (корекційні), авторські, експериментальні, регіональні та парціальні [3, 115].

Попри авторські спроби вчених України класифікувати програми дошкільної освіти, актуальним розглядаємо послуговування для їхнього добору основними критеріями розподілу на види. Їх вироблено співпрацівниками сектору науково-методичного забезпечення змісту дошкільної освіти Інституту інформаційних технологій і змісту освіти МОН України. Основою для цього слугує узагальнений досвід учених і методистів-практиків із розробки, затвердження й упровадження програм відповідно до чинного законодавства з метою їх увиразнення та уніфікації [1, 13].

Відтак чинні програми сконцентровано на забезпеченні успішної реалізації механізмів розвитку особистості дитини, вони різняться між собою залежно від домінуючих пріоритетів. Результати дослідження вчених щодо закономірностей її розвитку в сенситивному періоді, виокремлення чинників і обґрунтування умов його оптимізації в дошкільних навчальних закладах на основі єдино визнаної методології увиразнення на цій підставі концептуально-філософських основ конкретної програми зумовлює їхню класифікацію, яку подаємо на рисунку 1.

Визначальними для всіх наведених програм дошкільної освіти стали концептуальні засади. Саме на них безпосередньо ґрунтується зміст навчально-виховної діяльності, а опосередковано – технології його ефективної реалізації. На підставі цього критерію поділяємо чинні в означені роки програми на три групи: традиційні, альтернативні та інноваційні.

Розглянемо детальніше кожну групу програм з метою проектування перспективи щодо їхнього використання.

Традиційні – ґрунтуються на усталених, загальновизнаних і перевірених часом підходах до організації та змісту діяльності з дітьми в умовах навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу. Зміст цієї групи програм зрозумілий і доступний для реалізації педагогам із відповідною фаховою освітою.

Альтернативні – їхню розробку започатковано з урахуванням стратегії Базового компонента дошкільної освіти України (1999; 2012). Відповідно до соціального запиту на якість дошкільної освіти, вже на початку XXI століття об'єктивно представлено принципово нові організаційні засади функціонування дошкільних навчальних закладів, мотивовано особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентнісний підходи до наповнення змістом усіх видів діяльності дітей різних вікових груп; виокремлено й увиразнено умови моделювання освітнього дидактико-розвивального середовища з метою забезпечення всебічного впливу на кожного вихованця.

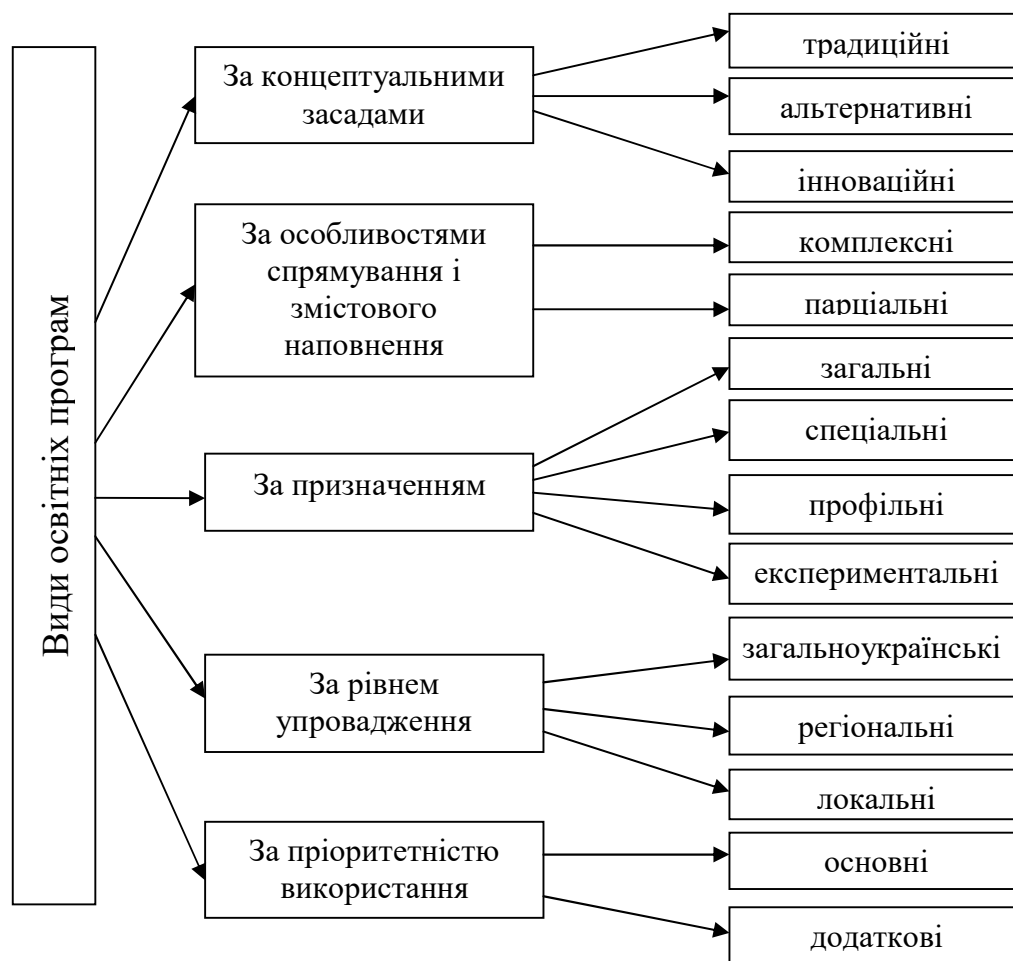

Рис. 1. Освітні програми дошкільної галузі України

Логічно, що вищезначена стратегія принципово відрізняється від традиційної (загальноновизнаною). Приміром, до цієї групи відносимо програми, у яких передбачено організацію освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі на концептуально-філософських засадах вальдорфської педагогіки, системи М. Монтесорі, Ф. Фрєбеля та ін.

Оптимальні умови для втілення нових прогресивних концептуальних підходів, нового бачення ролі дитини й педагога в освітньому просторі і в різних формах реалізації діяльності дітей забезпечують інноваційні програми, які віднесено до наступної групи. Їхнє використання слугує в нашому дослідженні важливим орієнтиром не лише для окреслення пріоритетів у сучасній теорії та практиці дошкільної освіти, а й проектування її перспективного поступу. За таким критерієм вирізняємо основні й додаткові освітні програми для дошкільних навчальних закладів.

У їхньому змісті конкретизовано вимоги Базового компонента дошкільної освіти (державний освітній стандарт) для всіх форм її здобуття; визначено основні концептуальні засади освітнього впливу на дітей на основі врахування вікових і психофізіологічних характеристик вихованців; окреслено пріоритетні завдання (навчальні, виховні, розвивальні);

конкретизовано складники змісту дошкільної освіти та її обсяг згідно з віковим принципом його розподілу; запропоновано критерії діагностування рівнів навченості, вихованості й розвиненості дітей на основі науково обґрунтованих нормативних показників, дотичних до кожного вікового періоду дошкільного дитинства (у тому числі й дітей із особливими освітніми потребами).

Щодо структури основної програми зауважимо, що вона може складатися з однієї частини – інваріантної (обов'язкова для реалізації в закладах дошкільної освіти), або з двох, поєднуючи інваріантну із варіативною (необов'язкова для широкої практики) складовою змісту дошкільної освіти.

В інваріантному складнику Державної базової програми визначено обов'язковий мінімум змісту дошкільної освіти і на основі врахування вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей дітей для всіх ДНЗ України незалежно від їхнього підпорядкування (типи і форми власності, а також шляхом здобуття дошкільної освіти в інших фінансово-організаційних формах: центри розвитку, клуби та ін.).

У варіативному складнику Державної базової програми окреслено можливий зміст додаткових освітніх послуг. Опанування ними не є обов'язковим для дітей дошкільного віку, водночас такий зміст слугує задоволенню індивідуальних інтересів, бажань і здібностей кожного вихованця, а також запитів його батьків.

За умов демократизації та гуманізації дошкільної освіти України, передусім після ухвали низки нормативно-правових актів щодо забезпечення її функціонування, практично всі основні програми із початку XXI століття розробляються на замовлення державних органів управління освітою і спеціально створених за їхніми наказами авторськими колективами (робочі групи) із їх подальшою апробацією та ухвалою.

З-поміж основних програм для дошкільних навчальних закладів України означених років на особливу увагу заслуговує Державна базова програма (з 2008 року такою була Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»), а також низка спеціальних програм, відповідно до яких працювали не лише дошкільні заклади, а й групи компенсаторного типу для дітей із особливими освітніми потребами [1; 14].

Окрім основної, усі інші програми для дошкільних навчальних закладів рекомендовані як додаткові. Їх розроблено відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, і здебільшого – це синтез унікального авторського доробку на основі наукового обґрунтування із дотриманням низки принципів і рекомендацій основної програми. Пріоритетність їхнього добору залежить від повноти охоплення ними всього спектра освітніх послуг і функцій змістових компонентів змісту дошкільної освіти.

Таким чином, за спрямованістю на реалізацію навчальних, виховних і розвивальних цілей дошкільної освіти, змістовим наповненням її складників, вирізняють комплексні та парціальні програми (варіативні). У їхньому змісті запропоновано різні підходи до розв'язання освітніх завдань у контексті базового інваріантного і(або) варіативного компонента державного освітнього стандарту.

Комплексні та парціальні програми забезпечують педагогам сприятливі умови і дають право вибирати не лише зміст, а й основні принципи взаємодії з дітьми в навчально-виховній діяльності та в міжособистісному спілкуванні.

Комплексні програми (загального і спеціального спрямування), які розроблені робочими групами чи творчими колективами за належного наукового керівництва, окреслюють оптимальний комплекс змістових напрямів організації життєдіяльності в межах вікової компетентності дітей до 6(7) років відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (2012). Пріоритетним для укладання змісту є принцип концентричності для таких освітніх ліній: «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури» та ін.; розвитку дитини: фізичного, соціально-морального, емоційно-ціннісного, пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного, креативного; а також для видів діяльності дітей: ігрової, рухової, трудової, пізнавальної, комунікативно-мовленнєвої, образотворчої, музичної, театралізованої та ін.

Комплексні програми створено на основі інваріантного складника змісту дошкільної освіти. Відповідно, у їхньому змісті може функціонувати й варіативний компонент. При цьому в інваріантному складнику визначено обов'язковий мінімум змісту згідно з віковими та індивідуальними психофізіологічними особливостями дітей для всіх дошкільних навчальних закладів незалежно від їхнього підпорядкування, типів та форм власності, а також для інших форм здобуття дошкільної освіти. Її загальний обсяг (за умови наявності варіативної частини) має становити приблизно 80 % від загального обсягу програмового матеріалу і часу, який визначено для його реалізації (вік дітей, основні напрями розвитку) у таких видах діяльності: ігровій, руховій, пізнавально-пошуковій, комунікативно-мовленнєвій, художній, трудовій; освітній згідно з розпорядком дня; самостійній; взаємодії з родинами вихованців під час реалізації програми. Варіативний складник становить не більше 20 % від загального обсягу програми й часу на її реалізацію і слугує задоволенню індивідуальних інтересів, бажань, здібностей дошкільників та запитів їхніх родин у різних формах здобуття дошкільної освіти. Він може бути представлений і у змісті парціальних програм.

Дещо інший алгоритм структурування парціальних програм, оскільки в них представлено один компонент (декілька близьких змістових), напрям згідно з освітніми лініями (видами діяльності, лініями розвитку). Попри те,

що вони є додатковими, можуть самостійно окреслювати зміст роботи з реалізації завдань щодо певного складника варіативної частини Базового компонента дошкільної освіти.

Парціальні програми використовують задля організації педагогічного процесу за певним пріоритетним напрямом діяльності дошкільного навчального закладу чи групи (художньо-естетичний, фізкультурно-оздоровчий, пізнавальний, етнокультурний, комунікативно-мовленнєвий та ін.), студій, гуртків, секцій, центрів розвитку при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних закладах; для поглибленої індивідуальної роботи в дошкільному навчальному закладі та в родині.

За критерієм призначення програми поділяють на загальні, спеціальні, профільні та експериментальні.

Розглянемо дещо ширше їхню характеристику. Приміром, загальні – призначені для реалізації Базового компонента дошкільної освіти в навчальних закладах (групах) загального розвитку; натомість спеціальні (модифіковані, корекційні) – призначені для дошкільних навчальних закладів (груп) компенсаторного типу, що організовуються з урахуванням специфіки дітей із особливими потребами.

Нормативними засадами для активізації роботи над такими програмами в Україні стали накази Міністерства освіти і науки України (2011) і відповідно створені творчі групи із фахівців Національної академії педагогічних наук України, вищих навчальних закладів, провідних практиків дошкільної та корекційної освіти.

Вони напрацьовують спеціальні програми для дітей із вадами зору, слуху, мовлення, розумового й фізичного розвитку і враховують, насамперед, профіль діяльності закладу (групи), специфіку здобуття інших форм дошкільної освіти з метою забезпечення програмового супроводу виховання дітей в умовах суспільних закладів і родини [1; 16].

Експериментальні (програми на час їхньої апробації задля доказовості можливого та доцільного впровадження в масову практику дошкільної освіти) створюються для дослідницько-експериментальної та інноваційної діяльності на загальноукраїнському, регіональному рівнях чи рівні навчального закладу на офіційній основі згідно з відповідними наказами центрального органу виконавчої влади або місцевих органів управління освітою, у дошкільних закладах (групах), які набули статусу експериментальних чи визначені базовими для проведення експерименту. Після апробації програму рекомендують для впровадження в масову практику дошкільної освіти чи вона втрачає статус експериментальної (відхиляється або доопрацьовується). Експериментальні програми ґрунтуються винятково на Базовому компоненті дошкільної освіти України.

Відповідно до критерію за рівнем упровадження вирізняємо загальноукраїнські, регіональні та локальні програми.

Загальноукраїнські (комплексні, загальні, парціальні та спеціальні) – використовують у закладах дошкільної освіти в межах усієї України.

Регіональні (повне задоволення потреб в освітніх послугах дітей дошкільного віку) – віддзеркалюють природничо-кліматичні, історичні, етнічні, соціокультурні та інші особливості регіону. Їхній обсяг становить до 15 % обсягу програмового матеріалу. Вони можуть бути комплексними чи парціальними із загальним чи профільним призначенням.

Локальні (з обмеженим використанням) – розроблені й упроваджені як додаткові за наявності такої потреби освітнього закладу та після експертизи місцевими методичними службами, які затверджені місцевими органами управління освітою.

Кожній програмі дошкільної освіти повинні бути притаманними сукупно всі перераховані вище критерії. Її забезпечення передбачено умовами сучасного етапу дотримання цивілізованого контролю за рівнем освіти дітей у дошкільних закладах різного типу. Такий підхід захищає їх від некомпетентного педагогічного впливу, непрофесіоналізму, дилетантності та ін. і забезпечує введення державних освітніх стандартів. Контролю підлягає не лише зміст програм, а й педагогічні технології їхнього впровадження, стиль взаємин між учасниками педагогічного процесу в руслі особистісно орієнтованого напрямку.

Традиційно програма забезпечення дошкільної освіти є офіційним документом інтегрованого змісту, у якій чітко визначено завдання, зміст навчання й виховання згідно з означеними напрямами або ж у різних видах діяльності дітей. Відтак, кожен із них передбачає дотично розроблене методичне забезпечення.

Таким чином, програмові завдання сукупно із методикою становлять програмно-методичне забезпечення конкретного, передбаченого програмою виду діяльності дітей певної вікової групи.

Побудова освітнього процесу за кількома, а не за однією програмою зумовлює повне врахування інтересів, бажань, потреб і можливостей кожного дошкільника задля забезпечення його своєчасного особистісного розвитку. Педагоги можуть не лише обирати програму, а й коригувати та адаптувати її зміст до умов реального педагогічного процесу конкретного дитячого садка.

У цьому руслі надзвичайно важливим розглядаємо забезпечення контролю за рівнем освіти дітей у різних типах дошкільних закладів у контексті рекомендацій Базового компонента дошкільної освіти (2012) і завдяки уведенню державних освітніх стандартів [4, 87].

Висновки. Характеристика наведених різних видів програмового забезпечення сучасних дошкільних навчальних закладів України дозволяє констатувати загальну спрямованість згідно зі змістом галузі освіти, відповідність прогресивним напрямам її реформування у змісті дошкільної

освіти України в руслі положень державного стандарту дошкільної освіти (2012); на змісті дошкільної освіти позитивно позначилися ратифіковані в Україні міжнародні документи, зарубіжні програми; опертям для нових і оновлених програм повинні слугувати саме теоретичні напрацювання учених та досвід практичних працівників тощо.

Перспективи подальших наукових розвідок становлять процеси інтегрування інноваційних підходів із традиціями, які стимулюють активні пошуки пріоритетів для нових програм, окреслюють для них перспективні напрями задля подальшого розвитку й удосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долинна О. Програми для дошкілля в освітньому просторі України / О. Долинна, О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2011. – № 9. – С. 12–19.
2. Заир-Бек Е. Педагогические ориентиры успеха (актуальные проблемы развития образовательного процесса) : методические материалы к обучающим семинарам / Е. Заир-Бек, Е. Казакова. – СПб., 1995. – 64 с.
3. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2-х ч. – Ч. 2 : Концепція, програма розвитку та освітні програми ДНЗ / Катерина Крутій. – Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. – 284 с.
4. Лисенко Н. Педагогіка українського дошкілля : у 2 ч. : [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл.] / Н. Лисенко, Н. Кирста. – К. : Вища шк., 2006. – Ч. 1. – 302 с.
5. Озеркова І. Цілепокладання як ключова компетенція навчального процесу [Електронний ресурс] / І. Озеркова // Ейдос : Інтернет-журнал. – М., 2007. – Режим доступу : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0222-10.htm>
6. Пильдес И. В. Педагогические основы построения образовательных программ в учреждениях дополнительного образования детей : дис. кан. пед. наук : 13.00.01 / Пильдес Ингрид Валерьевна. – СПб., 2000. – 154 с.
7. Фроленкова Н. О. Науково-методичне забезпечення змісту дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : дис. кан. пед. наук : 13.00.01 / Фроленкова Надія Олександрівна. – Івано-Франківськ, 2016. – 324 с.

REFERENCES

1. Dolylna, O. (2011). Prohramy dlia doshkillia v osvitnomu prostori Ukrainy (Programs for Pre-School educational space in Ukraine), *Doshkilne vykhovannia*, 9, 12–19. [in Ukrainian].
2. Zair-Bek, E. (1995). *Pedahohicheskie orientiry uspekha (aktualnye problemy razvitiia obrazovatel'nogo protsessa): metodicheskye materyaly k obuchaiushchym semynaram (Pedagogical success benchmarks (actual problems of development of the educational process): teaching materials for training seminars)*. Sankt Piterburg. [In russian].
3. Krutii, K. (2010). *Osvitnii prostir doshkillnoho navchalnoho zakladu (Educational Environment of Pre-School Educational Institutions)*. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].
4. Lysenko, N. (2006). *Pedahohika ukrainskoho doshkillia (Pedagogy of Ukrainian Pre-School Education)*. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Ozerkova, I. (2007). *Tsilepokladannia yak kliuchova kompetentsiia navchalnoho protsesu (Targeting as a key competence of the learning process)*. Moscow. [in Ukrainian].
6. Pyldes, Y. V. (2000). *Pedahohicheskie osnovy postroeniia obrazovatelnykh prohramm v uchrezhdeniiah dopolnitel'nogo obrazovaniia detei (Pedagogical bases of*

educational programs construction in the institutions of additional children education) (PhD thesis). Sankt Piterburg. [In russian].

7. Frolenkova, N. O. (2016). *Naukovo-metodychne zabezpechennia zmistu doshkilnoi osvity v Ukraini (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia) (Scientific-Methodological Providing of the Content of Pre-School Education in Ukraine (Second Half of the XX – Beginning of the XXI Century))* (PhD thesis). Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].

РЕЗЮМЕ

Фроленкова Н. Переход дошкольных учебных учреждений Украины к деятельности в процессе новых социокультурных условий.

В статье осуществлено организационно-педагогическое обоснование перехода дошкольных учебных учреждений Украины к деятельности в новых социокультурных условиях. Для достижения поставленной цели применены методы исследования – проблемно-целевой и сравнительный – для анализа, сравнения, обобщения, систематизации, интерпретации исследуемых материалов.

Рассмотрены приоритетные принципы образования в соответствии с которыми предусмотрено обновление содержания обучения и воспитания детей дошкольного возраста на основе его дифференциации и интеграции под углом лично-ориентированного, компетентностного и деятельностного подходов. Охарактеризованы различные виды программного обеспечения дошкольных учебных заведений Украины и констатировано их общую направленность в соответствии с содержанием образования. Обосновано соответствие прогрессивным направлениям реформирования содержания дошкольного образования Украины в русле положений его государственного стандарта.

Ключевые слова: *целеполагание, функции, принципы образования, программно-методическое обеспечение, образовательная программа, содержание дошкольного образования.*

SUMMARY

Frolenkova N. Transition of Pre-School Education Institutions of Ukraine to Work Under the New Social-Cultural Conditions.

Organizational-pedagogical grounding of the transition of pre-school education institutions of Ukraine to work under the new socio-cultural conditions has been conducted. To achieve this objective, were used the following methods of research – problem-targeted and comparative – for analysis, comparison, generalization, systematization, interpretation of the materials under research.

In the course of the strategic directions of improvement of pre-school branch of education of Ukraine during the period of independence the basic priority principles –democratization, humanization, nationalization, de-politicization, de-ideologization and ethnization have been provided, and therefore in the state educational standards the updating of the content of training and education on the basis of its differentiation and integration under an angle of student-centred, competency and activity approaches have been also provided.

The leading function of education in the course of its social aspect has been studied, and the transmission of the general culture of people to the future generations for use and increasing its achievements; strengthening the world outlook orientation of the education on national traditions and achievements of world culture has been identified. Accordingly, national strategic objective – comprehensive development of the personality is the responsibility of the pre-school education as a compulsory element in the general structure of integral education. These functions make peculiar algorithm of integral approach to the renewal of the conceptual-methodological foundations of the programs for pre-school institutions.

Thus all participants of the educational process are given the right of choice of the educational technologies, because the modeling of the educational process according to several programs takes into account the requests, needs, potentialities and possibilities of every child, determines the timeliness of his or her integral personal development under the conditions of pre-school education institutions.

As a conclusion, having described various types of software of modern pre-school education institutions of Ukraine, we ascertain general orientation according to the content of education, conformity to the progressive directions of its reforming in the content of pre-school education of Ukraine in the course of the provisions of the state standard. Integration of innovative approaches with the traditions stimulates active search of priorities for the new programs, plans for them promising directions for the further development and improvement.

Key words: *goal-setting, functions, principles of education, software-methodological provision, educational program, content of pre-school education.*

УДК 372.881.116.12

Ольга Хома

Мукачівський державний університет

ORCID ID 0000-0002-0778-1431

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто проблему застосування дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі. Змінюються підходи до змісту навчання рідної мови, що спонукає до застосування нетрадиційних методів навчання. Проаналізовано наукові погляди щодо використання дидактичних ігор у початковій школі, подано їх класифікацію. Визначено окремі види ігор у процесі вивчення мовних тем. Акцентується увага на інтелектуальних іграх, етапах їх проведення. Розглянуто вимоги до проведення дидактичних ігор, з'ясовано їх структуру. Доведено у процесі дослідження ефективність застосування мовленнєвих, мовних ігор. Наведено приклади і рекомендації до проведення їх на уроках рідної мови.

Ключові слова: *дидактична гра, структура гри, інтелектуальні ігри, мовні й мовленнєві ігри.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства початкова освіта проходить шлях реформування. Змінюються підходи до змісту навчання, удосконалюються навчальні програми і підручники. Міністерством освіти і науки України визначено структуру 2016-2017 навчального року для учнів початкової школи [6]. Навчанню української мови в 1-4 класах надається пріоритетне значення, так як йдеться не тільки про шкільний предмет, а оволодіння державною мовою. Державним стандартом початкової загальної освіти галузі «Мови і літератури» визначено змістові лінії навчання української мови як рідної, провідною з яких є мовленнєва [2]. В оновленій програмі сформульовано основну мету вивчення курсу, що полягає «у формуванні ключової комунікативної компетентності молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань» [9].